

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

İç Hastalıkları Anabilim Dalı
Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı

HASTA BİLGİLENDİRME FORMU

HİPOFİZ BEZİ ve HİPOFİZ YETMEZLİĞİ NEDİR?

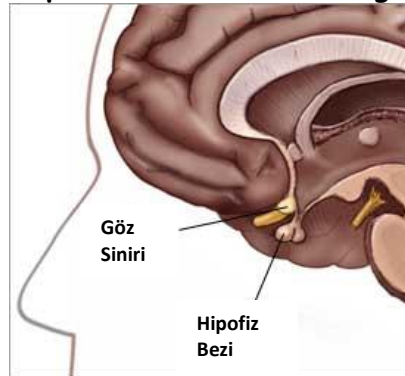
Hipofiz bezi nedir ve nerede bulunur?

Hipofiz ; beynin alt kısmında bulunan 0.5 gram ağırlığında insan hayatı için çok önemli hormonlar salgılayan bir endokrin bezdir (Şekil 1). Endokrin bezler çeşitli hormonları üretip dolaşıma salgılayarak vücudun diğer bölgelerindeki hedef organları uyarıp fonksiyon görmesini sağlarlar. Vücutta hipofiz bezi dışındaki endokrin bezler şunlardır; tiroid bezi, paratiroid bezi, böbrek üstü, pankreas bezi, erkeklerde testisler ve kadınlarda yumurtalıklar. Bunun dışında birçok dokuda da bölgesel olarak çeşitli hormonlar belli miktarda yapılır.

Hormonlar; Vücutta belli doku ve organlarda yapılıp salgılanan ve etkilerini belirli organlar da gösteren maddelerdir.

Endokrinoloji; yukarıda bahsedilen endokrin bezlerle ilgili hormon fazlalığı ve eksikliği ile giden çeşitli hastalıklarla ilgilenen bilim dalıdır ve İç Hastalıkları ihtisasından sonra ayrı bir eğitim gerektirir.

Şekil 1: Hipofiz bezinin anatomik görünümü

Hipofiz bezinin görevleri nelerdir?

Hipofiz bezi yukarıda bahsedilen birçok endokrin bezinin fonksiyon görmesini sağlar yani onları çeşitli hormonlar aracılığı ile yönetir. Bu bezden salgılanan **5 temel hormon** ve görevleri şu şekildedir:

1. **TSH (Tiroid bezini uyaran hormon):** Boğazımızın ön kısmında bulunan tiroid bezinden hayat için çok önemli olan tiroid hormonlarının üretimini kontrol eder. Bu hormon olmadan insandaki birçok faaliyet yavaşlar veya durur (Zihinsel gelişim, metabolizma, büyüme-gelişme gibi).
2. **FSH/LH (Üreme organlarını uyaran hormonlar):** Erkeklerde testisleri, kadınlarda ise yumurtalıkları uyarak cinsel fonksiyonların ve üremenin devamını sağlar.
3. **ACTH (Böbrek üstü bezini uyaran hormon):** Böbrek üstü bezinden kortizol denilen hayati hormonun salınmasını kontrol eder. Kortizol gerek bağışıklık sistemimizin düzenli çalışmasını gerekse de tansiyon ve damarlarındaki sıvının yeterli düzeyde olmasını sağlar.
4. **BH (büyüme hormonu):** Ergenlik çağında boyumuzun uzamasından sorumludur. Ancak son 20 yıldır erişkin yaşta da birçok önemli fonksiyonundan bahsedilmektedir. Hafıza ve zihinsel fonksiyonların düzenlenmesi, vücut yağ ve kas oranlarının düzenlenmesi, kemik dokusunun sağlanması, kalp hastalıkları riskinin azaltılması gibi her geçen gün yenileri ortaya çıkan birçok fonksiyonu vardır.
5. **Prolaktin (süt üretimini uyaran hormon):** Kadınlarda doğum sonu emzirmenin sağlanması için temel hormondur. Ancak son yıllarda bağışıklık sisteminde rol aldığı anlaşılmıştır.

Hipofiz bezinin hastalıkları nelerdir ve neden önemlidir?

Hipofiz bezinden salgılanan hormonların fazlalığı ve bu hormonların eksikliği ile giden iki grup hastalık mevcuttur. Hipofiz bezinden salgılanan 5 temel hormonun bir veya daha fazlasının çeşitli nedenlerle eksilmesine '**Hipofiz Yetmezliği**' denir. Hipofiz yetmezliğinin tanısı doğru bir şekilde konduğu takdirde günümüzde tedavisi mümkündür.

Hipofiz yetmezliğinin nedenleri nelerdir?

En sık nedeni hipofiz bezi adenomlarına (adenom: iyi huylu tümöral kitle) bağlı olarak bezdeki normal dokunun basıya uğraması veya hipofiz adenomunun cerrahi veya radyoterapi ile tedavisidir. Bunun dışında hipofiz bölgesini tutan diğer kitle oluşumları, doğum sonrası aşırı kanamaların neden olduğu hipofiz bezi hasarı (Sheehan sendromu olarak adlandırılır), şuur kaybına neden olan kafa travmaları da diğer hipofiz yetmezliği nedenleridir.

Hangi durumda hipofiz yetmezliğinden şüphelenelim?

Hipofiz yetmezliğinin en önemli özelliği genellikle belirtilerinin hafif olması ve yavaş ilerlemesidir. Bu nedenle ağır ve ani gelişen vakalar dışında hastalar dikkat etmezse hipofiz yetmezliği ile farkında olmadan yıllarca yaşayabilir ve genellikle farklı şikayetlerle gittiği doktorlarda bu durumu gözden kaçırabilir. Bu nedenlerden dolayı

aşağıda sıralanan belirtilerin olduğu durumlarda hastaların hipofiz yetmezliğinden şüphelenmesi gereklidir.

- 1. Baş ağrısı ile birlikte olan veya olmayan görmede azalma (görme alan kaybı):**
Hipofiz adenomları veya kitlelerinin hipofiz bezinin hemen üzerindeki (Şekil 1) göz sinirine bası yapması sonucu oluşur. Öncelikle görme alanının dış yanlarında görme alanı kaybı olur ve zamanla ihmal edilirse tam görme kaybına kadar gidebilir. Erken tanı konması ve hipofiz kitlesinin uygun şekilde çıkarılması ile görme kaybı büyük oranda geri döner.
- 2. Erkeklerde cinsel fonksiyonlarda azalma, istendiği halde çocuk olmaması (infertilite), vücut kıllarında azalma ve traş olma sıklığında azalma.**
- 3. Kadınlarda adet sıklığında azalma veya adet kanamalarının tamamen kesilmesi (amenore), istendiği halde çocuk olmaması (infertilite)**
- 4. Üşüme, uyku isteğinde artış, kilo alma, cilt kuruması, yorgunluk, halsizlik ve kendini kötü hissetme, tansiyon düşüklüğü ve baş dönmesi, aşırı su içme ve idrara gitme (günlük 2.5-3 litreden fazla idrar çıkarma), açlığa tahammülsüzlük:**

Bahsedilen belirtiler birçok farklı hastalıkta görülebilir ve hipofiz yetmezliği için tipik değildir. Ancak yukarıdaki belirtilerin bir kısmı veya tamamı uzun süre devam ediyor ve herhangi bir neden bulunamıyorsa hipofiz yetmezliği akla gelmelidir.

Hipofiz bezi ile ilgili şüphemiz olursa ne yapmalıyız?

Hipofiz yetmezliği şüphesi olan hastaların bir endokrinoloji uzmanına baş vurması uygun olacaktır. Ancak yaşadığınız yerde endokrinoloji uzmanı yok ise iç hastalıkları uzmanına başvurup hipofiz yetmezliği şüphemizle ilgili şikayetlerinizi doktora iletmenizdir.

Eğer hipofiz yetmezliği nedeni olarak hipofiz adenomu ve hipofiz bölgesinde kitle tespit edilmişse endokrinoloji ve beyin cerrahisi uzmanlarının bulunduğu bir merkeze başvurulmalıdır. Eğer ameliyata karar verilecekse ameliyat öncesi hormonal durum açısından mutlaka endokrinolojik inceleme yapılmalıdır. Hipofizdeki kitle için beyin cerrahisi operasyonu yapılmışsa bu hipofiz yetmezliğinin düzeleceği anlamına gelmez. Bu nedenle ameliyat sonrası da bir endokrinoloji uzmanı tarafından izlem ve gerekirse hipofiz yetmezliği için tedavi şarttır.

Hipofiz yetmezliği tedavisi nasıl yapılır?

Tanı konduktan sonra hipofiz yetmezliğinin tedavisi bu konuda uzman doktor tarafından yapılmalıdır. Tedavide eksik hormonlar (tiroid hormonu, kortizol preparatları veya gonadal hormonlar) doktorunuzun önerdiği doz ve ilaçlarla yerine konur. Tedavi, eksilen hormonun cinsine ve eksikliğin derecesine bağlı olarak ömür boyu sürebilir. Bu nedenle endokrinolojik yönden takip gereklidir. Uygun tedavi ve takip ile hipofiz yetmezliğine bağlı oluşan bozukluklar büyük oranda geri döner.